

Izvirni znanstveni članek Original scientific paper (1.01)
Besedilo prejeto Received: 12. 10. 2019; Sprejeto Accepted: 6. 12. 2019
UDK UDC: 28:2:378.6(075.8)
DOI: <https://doi.org/10.34291/Edinost/74/02/Trontelj>

Nik Trontelj

Obraznava islama v učbenikih predavateljev osnovnega bogoslovja na Teološki fakulteti v Ljubljani od njene ustanovitve do danes

*The Discussion of Islam in the Textbooks of Lecturers
of Fundamental Theology at the Faculty of Theology
in Ljubljana from its Founding to the Present Day*

Povzetek: V prispevku predstavljamo vsebinske poudarke študijske snovi o islamu, ki so jo na Teološki fakulteti v Ljubljani od njene ustanovitve (1919) obravnavali predavatelji osnovnega bogoslovja (apologetike). V sto letih obstoja Teološke fakultete so se pri različnih študijskih predmetih osnovnega bogoslovja (apologetika, misiologija, verstva, osnovno bogoslovje) redno posvečali študiju nekrščanskih verstev. V raziskavi želimo ovrednotiti način obravnave islama pri posameznih predavateljih osnovnega bogoslovja. V prispevku upoštevamo njihove učbenike za osnovno bogoslovje, verstva in misiologijo. Pred drugim vatikanskim cerkvenim zborom so predavatelji govorili o potrebi po krščanskem »spreobračanju« muslimanov zaradi njihovih »zablod«, po drugem vatikanskem cerkvenem zboru pa so začeli islam obravnavati v dialoški perspektivi.

Ključne besede: Teološka fakulteta, osnovno bogoslovje, islam, predavatelji, dialog

Abstract: *The article presents the main contents of subject matter of Islam which have been discussed by the lecturers of fundamental theology (apologetics) at the Faculty of Theology in Ljubljana since its founding (1919). In the course of a hundred years, the non-Christian religions have been regularly studied in various subjects within the research field of fundamental theology at the Faculty of Theology (apologetics, missiology, religious studies, fundamental theology). The purpose of this research is to evaluate the manner of discussion on Islam by individual lecturers who have worked at the Faculty of Theology in Ljubljana. In the article, the textbooks for fundamental theology (apologetics), religious studies and missiology have been taken into account. Prior to the Second Vatican Council, the lecturers were stressing the need of »converting« Muslims because of their »fallacies«. However, after the Second Vatican Council, the lecturers have started to discuss Islam in a dialogical perspective.*

Key words: *Faculty of Theology, fundamental theology, Islam, lecturers, dialogue*

Uvod

V prispevku bomo predstavili obravnavo študijskih vsebin o islamu v učbenikih predavateljev osnovnega bogoslovja in ovrednotili način njihove obravnave islama. Predavatelji so v stotih letih delovanja Teološke fakultete vselej poučevali zgodovino in nauk nekrščanskih verstev, a sta se obseg in način njihove obravnave ob splošnem razvoju cerkvenega nauka spreminjala. Naš namen ni podati sistematične predstavitve vsebinskih enot o islamu, ampak se bomo osredotočili na posamezna naziranja in sodbe, ki najbolj nazorno pokažejo učiteljev položaj v vrednotenju nekrščanskih verstev in islama. V prvem delu predstavljamo zgodovinski okvir umeščenosti študija nekrščanskih verstev na Teološki fakulteti, v drugem delu pa obravnavamo značaj študijske snovi o islamu v učbenikih posameznih učiteljev in pokažemo razvoj študija nekrščanskih verstev na Teološki fakulteti v obdobju po drugem vatikanskem cerkvenem zboru.

1 Zgodovina študija nekrščanskih verstev na Teološki fakulteti

Obravnava ekumenskih in veroslovnih vsebin ima na Teološki fakulteti v Ljubljani že dolgo zgodovino. Z raziskovanjem različnih krščanskih tradicij in nekrščanskih verstev so se ukvarjali predvsem predavatelji osnovnega bogoslovja. Študijski predmet nauk o Cerkvi je vseboval pregled življenja in teologije različnih krščanskih Cerkev, snov o nekrščanskih svetovnih verstvih pa je vsebovalo strokovno področje nekdanje apologetike.

Študentje so študijsko snov o nekrščanskih verstvih v času po ustanovitvi Teološke fakultete leta 1919 poslušali pri predmetih (primerjalno) veroslovje, misiologija in delno pri apologetiki. Prvi predavatelj teh predmetov je bil dr. Lambert Ehrlich, po njegovi smrti (1942) pa ga je med drugo svetovno vojno nasledil dr. Vilko Fajdiga. Za njim so akademsko do danes delovali še dr. Franc Rode, dr. Drago Ocvirk in dr. Mari Jože Osredkar. Treba je poudariti, da je bil način obravnave drugih verstev v stotih letih delovanja Teološke fakultete zelo odvisen od nauka cerkvenega učiteljstva. V času pred Drugim vatikanskim cerkvenim zborom je bila njihova obravnava izrazito apologetična, saj je bil edini namen govora o verstvih dokazati resničnost krščanske vere nasproti nekrščanskim verstvom. (Osredkar 2018, 196) Obrambni značaj razprave je bil skladen z naukom prvega

vatikanskega cerkvenega zbora (1869–70), ki je Katoliško cerkev razglasil za izključno varuhinjo resničnega božjega razodetja.¹ Teološki nauk o nekrščanskih verstvih je napredoval z reformo drugega vatikanskega cerkvenega zbora (1962–65), ki je želel odgovoriti na potrebe globaliziranega sveta in je omogočil začetek preučevanja drugih verstev v duhu razumevanja in spoštovanja. Pozitivno vrednotenje nekrščanskih verstev so koncilski očetje omogočili z razvojem nauka o odrešenju, ki je možnost odrešenja priznal tudi ljudem zunaj Katoliške cerkve.² Cerkev je namreč tudi v izročilih nekrščanskih verstev prepoznala »žarek Resnice« (N 2). Koncil je spregovoril o možnosti odrešenja za muslimane (C 16) in spoštovanju do njih (N 3). Katoliška cerkev je z razvojem nauka o odrešenju potrdila možnost odrešenja za ljudi zunaj Cerkve in s tem omogočila enakopraven dialog z drugimi verstvi. (Osredkar 2012, 557) Drugi vatikanski cerkveni zbor je skladno z novim razumevanjem nekrščanskih verstev prenovil študijske vsebine na teoloških fakultetah, ki bi študente pripravljale na uresničevanje medverskega dialoga.

V letih po drugem vatikanskem cerkvenem zboru so začeli predavatelji osnovnega bogoslovja na Teološki fakulteti v Ljubljani izvajati nove študijske predmete, pri katerih so se posvečali obravnavi nekrščanskih verstev. Leta 1973 je bila ustanovljena posebna katedra za dialog, ki je izvajala nove dialoške študijske predmete. (Perko 1990, 127) Snov o nekrščanskih verstvih je vseboval predmet Zgodovina verstev oz. Teologija nekrščanskih verstev, kjer so sistematično obravnavali tudi islam. Fajdiga je v študijskem letu 1972/73 specialni predmet celo v celoti namenil islamu. (ATF, Seznam predavanj za zimski semester 1972/73, 7) Po bolonjski reformi visokošolskega študija se je študij nekrščanskih verstev še poglobil. V študijskem letu 2018/2019 je na Teološki fakulteti v Ljubljani prvič v zgodovini začel predavati musliman, gostujoči profesor dr. Nedžad Grabus, ki študentom na drugi stopnji študijskega programa Religijologija in etika pri predmetu monoteizmi razlaga o islamu. S tem želi Teološka fakulteta še izboljšati

-
- 1 Prvi vatikanski cerkveni zbor je v *Dogmatični konstituciji o katoliški veri (Dei Filius)* Cerkev razglasil za božjo ustanovo, ki edina varuje in razlaga božje razodetje (Strle 1977, 62; 204–205).
 - 2 Katoliški nauk kljub prepoznavanju odrešenjskih prvin v nekrščanskih verstvih uči, da Cerkev vsebuje celoto in polnost odrešenja (M 6) ter prave vere (Strle 2004, 350). To pomeni, da je Cerkev – Kristusovo telo, v kateri je navzoč Kristus – potrebna za zveličanje (C 14), po njej pa se zveličajo tudi tisti, ki ji pripadajo v želji, če pošteno živijo po svoji vesti (Strle 1977, 189; 191).

vsebino predavanj o islamu in izraziti pripravljenost za dialog z muslimani. (Osredkar 2018, 203)

2 Obravnava islama v učbenikih predavateljev osnovnega bogoslovja

2.1 Lambert Ehrlich

Prvi predavatelj osnovnega bogoslovja na ljubljanski Teološki fakulteti je bil dr. Lambert Ehrlich, ki je deloval med letoma 1922 in 1942.³ Vpogled v študijsko snov pri Ehrlichovih predmetih je zaradi nedostopnosti študijskega gradiva omejen. V razpravi bomo zato upoštevali tudi Ehrlichov strokovni članek o islamu, ki ga je leta 1932 objavil v reviji *Misijonski kole-dar* in nam pomaga predstaviti njegov odnos do islama.

Ehrlich je pri predmetu primerjalno veroslovje, ki ga je leta 1935 preimenoval v primerjalno zgodovino verstev, obravnaval konkretna verska izročila nekrščanskih verstev in predaval tudi o islamu. Iz njegovega povzetka vsebine razberemo, da je predaval o zgodovini islamske religije in islamsko vero tudi ovrednotil. (NŠAL, Tvarina, predelana iz zgodovine verstev, 1938) Lahko si predstavljamo, da je pri svojem vrednotenju izpostavil zlasti njene pomanjkljivosti, saj je bil cilj Ehrlichovega primerjalnega veroslovja pokazati, da se nobeno verstvo ne more primerjati s krščanstvom, ki je edina prava vera (Osredkar 2018, 196).

Ehrlich bežno omeni islam v učbeniku *Apologetika* iz leta 1934. Njegova apologetika je vedno usmerjena v obrambo krščanstva oz. Katoliške cerkve nasproti različnim filozofskim in verskim naukom, med katerimi omenja tudi islam. Njegova obravnava ni namenjena poznavanju drugih verstev v želji po razumevanju njihovega nauka, ampak jih omenja le v vrednostni primerjavi s krščanstvom in dokazuje njihove zmote, ki jih mora človek s svojo pametjo odpraviti. (Ehrlich 1934, 34) Osredotoča se na zablode svetovnih verstev. Islamu npr. očita nauk o apriorni predestinaciji

3 V prispevku osnovno bogoslovje označujemo z vidika današnje vsebine istoimenskega študijskega predmeta, ki govori o razlogih za verovanje. V Ehrlichovem času se je ta predmet imenoval veroslovje ali apologetika, osnovno bogoslovje (nauk o Cerkvi) pa je predaval dr. Franc Grivec.

in reprobaciji (zveličanju in pogubljenju) ter uvedbo poligamije.⁴ (33) To je bilo zanj v nasprotju z naravnima verskima resnicama o človekovi svobodi in prepovedi prešuštvovanja.

Ehrlichov odnos do islama je razviden v njegovem članku *Islam v severni Afriki*, ki ga je leta 1932 objavil v reviji *Misijonski koledar*. Ehrlich v članku zagovarja misijon med muslimani za njihovo spreobrnjenje in pokristjanjenje, kar je bilo skladno z njegovo osebno teologijo in uradnim učenjem Cerkve o ekskluzivnem pomenu krščanstva, obenem pa zagovor misijona med muslimani odraža tedanje cilje evropskega kolonializma v severni Afriki. Ehrlich v članku poudarja zlasti razlike med islamom in krščanstvom, ki otežujejo krščanski misijon, ko pravi: »Nasprotstvo med islamom in krščanstvom je nepremostljivo in neizprosno; glavni dogmatični nauki krščanstva o sv. Trojici, o včlovečenju, o odrešenju, o zakramentih, krščanska morala [...] so islamu krivoverstvo, odpad od prave vere.« (1932, 62) Zatem nadaljuje, da islam spodbuja ošabnost, sebičnost in pohoto, ter navaja kardinala Lavigerieja, ki je islam oklical za delo zlobnega duha. (62) Ehrlich zato meni, da muslimanske dežele potrebujejo apostole ljubezni, ki jih bodo z nesebičnim delom spreobrnil v krščanstvo.

Vidimo, da v Ehrlichovem nauku ni bilo prostora za medverski dialog ali pozitivno obravnavo islama. Ehrlich je učil, da je Katoliška cerkev edina ohranjevalka in razlagalka resničnega in pravega božjega razodetja, kar je bilo skladno s starim krščanskim načelom »zunaj Cerkve ni zveličanja«, ki je bilo do drugega vatikanskega cerkvenega zbora razumljeno v dobesednem pomenu: odrešijo se lahko samo člani Cerkve. (Osredkar 2012, 555) Zato lahko v Ehrlichovem zagovarjanju misijonskega spreobračanja muslimanov zaznamo tudi željo po njihovem odrešenju, saj misijon med muslimani vidi kot delo za njihovo rešitev.

4 V zgodovini islama med konservativnimi teološkimi šolami in liberalnejšimi strujami ni bilo enotnega razumevanja vprašanja predestinacije.

2.2 Vilko Fajdiga

Drugi predavatelj osnovnega bogoslovja je bil Vilko Fajdiga, ki je v letih od 1943 do 1980⁵ nadaljeval akademsko delo predhodnika Ehrlicha. Bil je edini predavatelj osnovnega bogoslovja, ki je deloval v času pred drugim vatikanskim koncilom in po njem, kar je razmeroma opazno v njegovem nauku.

Poglejmo način obravnave islama v predkoncilskem učbeniku za misio-logijo iz leta 1956, v katerem so razvidna Fajdigova osnovna metodična izhodišča za razumevanje nekrščanskih verstev, obravnava pa tudi islam. Jasno pove, da je le Katoliška cerkev prava in le njej pripada objektivna in popolna pravica do misijonske dejavnosti med nekatoliškimi narodi. (Fajdiga 1956, 5) Zanj je glavni cilj misijonske dejavnosti v tem, »da bi se vsi, ki niso že v pravi vidni Cerkvi, od svoje zmote spreobrnili k vidni Cerkvi«. (28) Čeprav je Katoliška cerkev redna pot zveličanja za narode in verstva misijonskega sveta, zanje dopušča tudi izredne poti zveličanja, dokler Cerkev v misijonski deželi ni ustanovljena, saj imajo tudi nekrščanska verstva nekatere vrednote, ki ne nasprotujejo krščanskemu nauku. (29)

Fajdiga meni, da je treba za uspešno misijonsko delovanje dobro poznati misijonski svet, kamor Cerkev vstopa. Islam je treba dobro poznati, ker je »Mohamedova vera« poleg krščanstva največja in »izmed poganskih tudi najvišja« ter se v trinajstih stoletjih obstoja ni pustila »spreobrniti«. (30) Islamski verski nauk večinoma presoja negativno.⁶ Fajdigovi pogledi na islam so skladni z njegovim tedanjim učenjem pri krščanskem in primerjalnem veroslovju (teoretični apologetiki), kjer je učil o vzvišenosti krščanstva nad drugimi verstvi, čeprav tudi njim priznava drobce resnice. (Fajdiga 1959, 199) O islamskem nauku razmišlja le v kontekstu iskanja možnosti za uspešen misijon med muslimani, zato islam obravnava le za

5 Za podatek o letu 1980 kot zadnjem letu delovanja dr. Fajdige na Teološki fakulteti glej: Ocvirk in Dolenc 1990, 63; ATF, Akademsko leto 1979/80, 21. Glede na seznam predavanj za študijsko leto 1979/80 je v Ljubljani v 6. letniku še predaval pastoralno apologetiko (2 uri na teden), medtem ko že od leta 1971 ni več predaval teoretične apologetike, ki se je preimenovala v predmet osnovno bogoslovje in ga je predaval dr. Rode.

6 Obravnavani Fajdigov učbenik odraža stališče Katoliške cerkve do nekrščanskih verstev v predkoncilskem obdobju. Verstva obravnava v primerjavi s krščanstvom z namenom spreobračanja nekristjanov, in ne zaradi spoštovanja drugače vernih ali medverskega dialoga.

strateške namene pridobivanja ljudi za krščansko vero, in ne zaradi želje po dialoškem sobivanju v zunajmisijonskih področjih.

Sprememba v nauku dr. Fajdige je v določeni meri opazna v njegovi pokoncilski skripti *Veroslovje (Zgodovina verstev)* iz leta 1972. Trdno je verjel, da je pokoncilski doba v Cerkvi v bistvu »taka, kot je bila predkoncilski, saj se bistvo krščanstva in Cerkve v zgodovinskem toku ne spreminja, pač pa dobiva nove poudarke« (Fajdiga 1971, 313). Opazen je bil poudarek na iskanju pozitivnih lastnosti islama, saj v skripti priznava, da islam spada med najpomembnejša živa verstva (Fajdiga 1972, 37), da ima Mohamed nesporne zasluge za monoteizem, in mu priznava mnoge »lepe lastnosti«, npr. odpuščanje sovražnikom in ljubeznivost do otrok (46); da kljub podobnostim islamskega verskega nauka s krščanstvom islama »ni dovoljeno« imenovati za eno od pokvarjenih krščanskih sekt. (51) Vendar pa na drugi strani tudi tam še najdemo nekatere vrednostne primerjave s krščanstvom in negativno vrednotenje posameznih vidikov islama. Tako, denimo, med seboj primerja Mohameda in Kristusa ter dokazuje Kristusovo vzvišenost. (46) Prav tako presoja avtentičnost Mohamedovega razodetja in mu pripisuje psihološko, avtosugestivno ozadje ipd. (40)

Čeprav je način Fajdigove obravnave islama na različnih mestih še apologetski in polemičen, mu ne moremo očitati želje po prepoznavanju njegovih pozitivnih lastnosti. Dr. Fajdiga, ki je od blizu doživel koncilski spremembe, je v teku teološkega razvoja vedno črpal »iz starega in novega« in njegove misli ni možno »ujeti v noben sistem«. (Ocvirk 1984, 429)

2.3 Franc Rode

Dr. Franc Rode je učiteljsko delo na Teološki fakulteti opravljal v letih 1967–1981.⁷ V učbeniku za misiologijo *Elementi misiologije* iz leta 1975 je predstavil izhodišča teologije misijonske dejavnosti po drugem vatiškem cerkvenem zboru.⁸ Ob primerjavi sodobnih načel misijonske dejavnosti z njenimi značilnostmi v preteklosti ugotavlja razvoj teološkega

7 Leta 1968 je bil obnovljen teološki študij na oddelku v Mariboru, zato so profesorji Teološke fakultete v Ljubljani začeli predavati tudi tam.

8 Skripta je razdeljena na tri dele. Vsak del ima ločeno številčenje strani, ki se začinja s številko 1.

nauka o odrešenju, saj »danes teologija upošteva subjekt in njegovo moralno odločitev« bolj kot v preteklosti. (Rode 1975, 3) Posledica tega je sprememba pomena starega načela *Extra Ecclesiam nulla salus* (zunaj Cerkve ni zveličanja), saj danes vsi teologi »priznavajo, da se človek more zveličati, ne da bi poznal evangelij niti bivanje osebnega Boga. Za človeka je pomembno predvsem, da živi po svoji vesti.«⁹ (3) Ti teoretični nastavki ga vodijo v smer dialoga z drugimi verstvi in nekrščanskim svetom.

To vidimo pri njegovi predstavitvi islama pri predmetu zgodovina in teologija nekrščanskih verstev. Rode v svojem učbeniku iz leta 1980 izrazi prepričanje, da se božja odrešenjska volja izraža tudi v nekrščanskih verstvih (1980, 46), čeprav se krščanstvo samorazumeva za edino religijo z vesoljnim pomenom za vse ljudi, zato lahko druge religije razumemo le v odnosu do Jezusa Kristusa, ki je temelj vsakega verskega življenja. (Rode 1977, 153) O islamu govori »nepristransko in z določeno intelektualno simpatijo« (Rode 1980, 28) in zato ne podaja teološke ocene islama. Zanj je glavni cilj obravnave islama »od znotraj« spoznati vero in življenje muslimanov, razumeti, kaj zanje pomeni vera v boga, in ugotoviti njihov pogled na svet in človeka. V razpravi sicer pogosto vzporeja islamske vsebine s krščanstvom, ko želi ponazoriti posamezne poudarke v obeh verstvih (primerja islamsko in krščansko antropologijo, pogled na božje razodetje ipd.), a pri tem ne dokazuje krščanskih resnic nasproti islamu.

Rode je bil prvi predavatelj osnovnega bogoslovja, ki je neposredno spregovoril o medverskem dialogu z muslimani. V učbeniku za nekrščanska verstva je v zaključku poglavja o islamu povzel nauk Drugega vatikanskega koncila o spoštovanju do muslimanov. Rode meni, da je dialog med islamom in krščanstvom, ki ga spodbuja cerkveni zbor, možen le na ravni pristnega življenja iz vere in v iskanju skupnih verskih osnov¹⁰ ter civilizacijskih idealov, ne pa v osredotočanju na teološke razlike.¹¹

9 Iz Rodetovega učbenika lahko razberemo, da se s spremembo interpretacije omenjenega načela Cerkve ne odpoveduje pričevanju in evangelizaciji, a cilj njene misijonske dejavnosti ni več »reševanje duš« in »spreobračanje nevernikov«, ampak »zasaditev« Cerkve – božjega ljudstva v novo okolje, kjer bo lahko vsem navzoča v pričevanje (Rode 1975, 11).

10 Muslimani priznavajo Stvarnika, izpovedujejo Abrahamovo vero in častijo edinega, usmiljenega boga, ki bo sodil ljudi poslednji dan.

11 Islam uči, da je bil Jezus velik prerok (ne božji Sin), po katerem je krščanstvo le na poti k islamu; za muslimane je velika ovira za dialog s kristjani dejstvo, da kristjani ne priznavajo Mohamedovega

2.4 Drago Karl Ocvirk

Po zaključku učiteljskega delovanja dr. Rodeta in njegovem odhodu v Rim je začel leta 1981 na Teološki fakulteti poučevati dr. Drago Ocvirk, ki je o islamu predaval pri glavnem predmetu o nekrščanskih verstvih in pri raznih drugih religioških predmetih po bolonjski reformi. Upokojil se je leta 2013.

V učbeniku za predmet zgodovina in teologija nekrščanskih verstev z naslovom *Verstva in dialog* iz leta 1983 je posebej obravnaval zgodovino odnosov med muslimani in kristjani. V zvezi s krščanskim pogledom na islam najprej priznava prezirljiv odnos kristjanov do muslimanov v zgodovini. Zatem navede pozitivne primere v zgodovini, med njimi tudi obisk sv. Frančiška pri sultanu. (Ocvirk 1983, 68) Korak k srečanjem za dialog in skupnim (tihim) molitvam je Cerkev omogočila z odpovedjo prozelitizmu. (70)

Ocvirk v skripti *Misiologija* iz leta 1997 poudari, da moramo narediti premik v razumevanju misijonskega poslanstva. Kristjani se morajo zavedati, da pri oznanjevanju poleg »dajanja« tudi veliko »prejemajo«. (19) To novo miselnost so spodbudile mlade Cerkve v misijonskih deželah, ki zahodni svet učijo, da so »tudi druge kulture in verstva [...] lahko pot k Bogu« (19). Zato je medverski dialog nova razsežnost krščanskega poslanstva, saj daje možnost, da »slišimo Boga, ki nas nagovarja še drugod in drugače, kakor smo bili doslej navajeni« (19). Ugotovi, da je dialog danes edini sprejemljiv odnos med verstvi, ki pa ne odpravlja pričevanjske drže, ampak pokaže spoštovanje do sogovornika.

Zanimiva je Ocvirkova obravnavna islama v Evropi in posebej razprava o džamiji v Ljubljani, ki jo je objavil v učbeniku *Islam: religija podrejanja božji volji: kakor je podana v Koranu in šariji* iz leta 2005. V njem obravnava islam z različnih vidikov. Ugotavlja, da je zaradi naših vsakdanjih stikov z muslimani potreba po medsebojnem poznavanju večja kot kadarkoli prej. (86) Zato obravnava pojav evropskega in slovenskega

preroškega poslanstva; muslimani trdijo, da krščanski nauk o Sveti Trojici, Jezusovem učlovečenju in odrešenju ne izhaja od Jezusa, ampak gre za poznejše dodatke, ki pačijo njegov nauk, itd. (Rode 1977, 130–131).

islama. Na splošno meni, da si muslimani v Sloveniji zaslužijo več pozornosti in spoštovanja (70–71), a ima pomisleke glede vprašanja gradnje džamije v Ljubljani. K razpravi o džamiji v Ljubljani pristopa »racionalno in analitično«. (110) Zanj je problematična vloga džamije, ki naj ne bi bila le molitveni prostor, ampak za muslimane pomeni politično, kulturno, socialno in versko ustanovo (88–89; 110). Izraža previdnost pred sprejetjem odločitve o gradnji džamije, s katero bo v slovensko družbenopolitično stvarnost vstopil nov in neznan dejavnik (91). Da bi preprečile nekatere negativne primere iz tujine, ko so se v islamskih centrih zbirala protidržavna politična gibanja, se morajo evropske države truditi za integracijo muslimanov in ustvarjanje evropske podobe islama (94–95). Integracija pa je mogoča le z dialogom na treh ravneh: z dialogom v vsakdanjem življenju, z dialogom na teološki ravni in z dialogom izmenjave verskih izkušenj (91–92).

Ocvirk v svojih učbenikih upošteva koncilsko izhodišča o medverskem dialogu, a ohranja osebno angažirano in kritično držo do posameznih odprtih vprašanj evropskega in slovenskega islama.

2.5 Mari Jože Osredkar

Dr. Mari Osredkar predava na Teološki fakulteti od leta 2002. Njegova bibliografija vsebuje številne članke in publikacije o nekrščanskih verstvih ter posebej o islamu. V dogovoru z muftijem Islamske skupnosti v Sloveniji, dr. Nedžadom Grabusom, je uredil in poenotil način navajanja Korana v slovenskih besedilih. (Osredkar 2016a, 7)

Njegov nauk o dialogu z nekrščanskimi verstvi pri predmetu Osnovno bogoslovje je razviden v znanstveni monografiji *Teologija odnosa* iz leta 2016. Zaradi razvoja pozitivnega odnosa Katoliške cerkve do nekrščanskih verstev oznanjevanje evangelija ne sme biti več prepričevanje k spreobrnjenju v Katoliško cerkev, temveč mora biti spodbujanje pripadnikov drugih verstev, da vztrajajo v dobrem. (Osredkar 2016b, 134) Cerkev je k dialogu zavezana zaradi evangeljske ljubezni do slehernega drugega, torej tudi do pripadnikov drugih verstev. To je za pristno krščansko življenje celo potrebno. (135)

Osredkar islam konkretno obravnava v učbeniku *Verstva* iz leta 2011, v katerem se obširno posveča navzočnosti islama v Sloveniji in želi predstaviti islamski pluralizem pri nas, saj tu deluje več administrativno ločenih islamskih verskih skupnosti. Meni, da je islamski pluralizem v Sloveniji »dokaz živosti in pestrosti muslimanske religije«. (34) Pozitivno spregovori o treh skupnostih muslimanov v Sloveniji; to so Islamska skupnost v RS, Slovenska muslimanska skupnost in Društvo za promocijo islamske kulture v Sloveniji. Posebej izpostavi primere medverskega dialoga in sodelovanja med Islamsko skupnostjo v RS in Katoliško cerkvijo. Z izrazi naklonjenosti opiše nastop službe muftija dr. Grabusa, ki od leta 2006 vodi Islamsko skupnost. Osredkar navaja njegovo poznavanje položaja slovenskih muslimanov in znanje slovenskega jezika, omenja njegovo dobro teološko izobrazbo in osebne lastnosti; Grabus je službeni položaj zasedel kot »moder in sposoben mož«. (42) Nato navede nekaj primerov sodelovanja med Islamsko skupnostjo in Katoliško cerkvijo na družbeni in akademski ravni: podpis skupne izjave muftija in ljubljanskega nadškofa za ohranitev zakonske zveze in družine leta 2010, sodelovanje na simpoziju »Slovenija pred demografskimi izzivi 21. stoletja«, ki ga je organiziral Institut Jožef Stefan, idr. (47)

Osredkar želi s predstavitvijo življenja muslimanov pri nas prispevati k njihovem boljšemu poznavanju v želji po sožitju med priseljenimi muslimani in lokalno družbo. Z islamom in drugimi verstvi nikjer ne polemizira, ampak se vedno trudi za sprejemanje drugače verujočih in za razumevanje njihove vere, da bi lahko v današnjem globaliziranem svetu vsi v miru sobivali drug ob drugem.

Sklep

Obravnavanje nekrščanskih verstev v učbenikih predavateljev osnovnega bogoslovja na Teološki fakulteti v Ljubljani je skladno s splošnim razvojem odnosa Katoliške cerkve do drugih verstev in postopnim uveljavljanjem medverskega dialoga. V času pred drugim vatikanskim cerkvenim zborom je v nauku dr. Ehrlicha in dr. Fajdige odseval tradicionalni pogled na muslimane v Katoliški cerkvi. Njune negativne sodbe spadajo v kontekst zgodovinskih napetosti med kristjani in muslimani in so teološko utemeljene v starodavnem krščanskem nauku o odrešenju, ki drugovercem

ni pripisoval nobenih možnosti za rešitev in je v Katoliški cerkvi veljal do drugega vatikanskega koncila. Drugi vatikanski koncil je pozitivno spregovoril o nekrščanskih verstvih in jim priznal vlogo v božjem odrešitvenem sklepu (C 16) ter omogočil enakopraven medverski dialog z njimi. Na Teološki fakulteti v Ljubljani so po drugem vatikanskem cerkvenem zboru uvedli mnoge spremembe: organizacija novih študijskih predmetov, ki obravnavajo verstva in jim je namenjeno večje število ur; ustanovitev Katedre za dialog; vzgoja študentov za dialog. Teološka fakulteta želi s svojimi vsebinami tudi danes prispevati k medverskemu povezovanju v sodelovanju z raznimi akademskimi institucijami, npr. s Fakulteto islamskih študij Univerze v Sarajevu, s katero je julija 2018 podpisala sporazum o sodelovanju (Osredkar 2018, 203). Poleg tega se Katoliška cerkev v Sloveniji z muslimani srečuje na uradni ravni in je ob posameznih priložnostih z Islamsko skupnostjo v Sloveniji nastopila v skupnih izjavah glede družbenih vprašanj.

Kratice

ATF	Arhiv Teološke fakultete v Ljubljani
C	Dogmatična konstitucija o Cerkvi (Lumen gentium). V: Koncilski odloki 2004.
M	Odluk o misijonski dejavnosti Cerkve (Ad gentes). V: Koncilski odloki 2004.
N	Izjava o razmerju Cerkve do nekrščanskih verstev (Nostra aetate). V: Koncilski odloki 2004.
NŠAL	Nadškofijski arhiv Ljubljana.

Reference

Viri

- ATF**, fascikel 48 (Seznam predavanj 1962–1972), Seznam predavanj 1972/73, Seznam predavanj za zimski semester 1972/73. – – –, Akademsko leto 1979/80.
- NŠAL**, Spisi V, fascikel 276 (Teološka fakulteta), mapa 1938, Tvarina, predelana iz zgodovine verstev, 1938.

Druge reference

- Ehrlich, Lambert.** 1932. Islam v severni Afriki. *Misijonski koledar* 13: 58–66.
- – –. 1934. *Theologia fundamentalis ali apologetika*. Ljubljana.
- Fajdiga, Vilko.** 1956. *Misijologija: skripta*. Ljubljana: Cirilsko društvo slovenskih bogoslovcev.

- . 1959. *O znanstvenih temeljih krščanskega verovanja (Teoretična apologetika): krščansko in primerjalno veroslovje*. Druga predelana izdaja. Ljubljana: Cirilsko društvo slovenskih bogoslovcev.
- . 1971. *Praktična apologetika: De appetibilitate revelationis christianae*. Ljubljana: Cirilsko društvo slovenskih bogoslovcev.
- . 1972. *Veroslovje (Zgodovina verstev)*. Ljubljana: Cirilsko društvo slovenskih bogoslovcev.
- Koncilski odloki**. 2004. *Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965)*. Ponatis. Ljubljana: Družina.
- Ocvirk, Drago**. 1983. *Verstva in dialog*. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- . 1984. Praktična apologetika Vilka Fajdiga. *Bogoslovni vestnik* 44: 425–429.
- . 1997. *Misiologija*. Ljubljana: Skriptarna Teološke fakultete.
- . 2005. *Islam: religija podrejanja božji volji: kakor je podana v Koranu in šariji*. Ljubljana: Skriptarna Teološke fakultete.
- Ocvirk, Drago, in Bogdan Dolenc**. 1990. Katedra za osnovno teologijo. *Bogoslovni vestnik* 50: 63–72.
- Osredkar, Mari Jože**. 2011. *Verstva: 2011/12 [Za interno uporabo slušateljev]*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Teološka fakulteta.
- . 2012. Medverski dialog v luči katoliškega nauka o odrešenju. *Bogoslovni vestnik* 72: 551–565.
- . 2016a. *Božje razodetje v Bibliji in Koranu*. Ljubljana: Teološka fakulteta; Brat Frančišek.
- . 2016b. *Teologija odnosa: in Beseda je človek postala*. Ljubljana: Teološka fakulteta; Brat Frančišek.
- . 2018. Vzgojitelji za »dialog« v 100 letih poučevanja teologije v Sloveniji. *Edinost in dialog* 73: 191–206.
- Perko, Franc**. 1990. Katedra za dialog. *Bogoslovni vestnik* 50: 127–128.
- Rode, Franc**. 1975. *Elementi misiologije*. Ljubljana: Cirilsko društvo slovenskih bogoslovcev.
- . 1977. *Knjiga o verstvih*. Celje: Mohorjeva družba.
- . 1980. *Zgodovina in teologija nekrščanskih verstev*. Ljubljana: Cirilsko društvo slovenskih bogoslovcev.
- Strle, Anton**. 1977. *Vera Cerkev: dokumenti cerkvenega učiteljstva*. Celje: Mohorjeva družba.
- . 2004. Izjava o razmerju Cerkev do nekrščanskih verstev [Uvod]. V: *Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965)*. Ponatis, 349–352. Ljubljana: Družina.

